Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).
The article and any related published material are licensed under the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

**УДК 347.965:174(477:4)**
**DOI: https://doi.org/10.17721/1728-2195/2026/1.131-6**

**Ганна КЛИМЕНКО, асп.**
**ORCID ID: 0009-0007-4008-3102**
**e-mail: climenkoanna@gmail.com**
**Київський національний університет імені Тараса Шевченка**

# ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ ПРИСЯГИ У МЕХАНІЗМІ ДОСТУПУ ДО ПРОФЕСІЇ АДВОКАТА

**Вступ.** ***Присяга адвоката є одним із елементів механізму доступу до адвокатської професії, що поєднує нормативний, процедурний та символічний виміри. В умовах євроінтеграційних прагнень України та системних викликів цей інститут набуває особливої актуальності. Зокрема, поширення практики набуття статусу адвоката колишніми суддями, прокурорами та працівниками правоохоронних органів з превентивних міркувань свідчить про наявність законодавчої прогалини, що підриває інституційну незалежність і доброчесність адвокатури. Метою статті є комплексний аналіз правової природи та функціонального значення присяги адвоката в Україні, виявлення системних недоліків її законодавчого регулювання та обґрунтування пропозицій щодо їх усунення з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу.***

**Методи.** ***Дослідження ґрунтується на комплексі загальнонаукових і спеціально-юридичних методів. Діалектичний метод і метод системного аналізу застосовувалися при з'ясуванні правової природи присяги. Формально-юридичний метод і метод порівняльного аналізу використовувалися під час дослідження текстів присяг різних правничих професій в Україні. Метод аналізу судових рішень забезпечив дослідження практики Верховного Суду щодо несумісності статусів. Порівняльно-правовий метод уможливив вивчення зарубіжного досвіду регулювання інституту присяги адвоката в країнах ЄС.***

**Результати.** ***Встановлено, що присяга адвоката принципово відрізняється від присяг суддів і прокурорів: вона зосереджена на захисті прав і свобод людини, а не на службі державі, що зумовлює її несумісність з іншими правничими присягами. Велика Палата Верховного Суду підтвердила неприпустимість одночасного перебування особи під дією двох конкуруючих присяг, однак ця позиція не усунула законодавчої прогалини, що дозволяє набувати статус адвоката представникам інших правничих професій, перебуваючи під присягою. Порівняльний аналіз засвідчив, що в більшості країн Європейського Союзу присяга адвоката є обов'язковою складовою доступу до професії та супроводжується публічною урочистою процедурою.***

**Висновки.** ***Проведене дослідження засвідчує необхідність реформування інституту присяги адвоката в Україні у двох взаємопов'язаних напрямах. По-перше, чинний формальний підхід до процедури складення присяги, що зводиться до простого підписання тексту, потребує суттєвого вдосконалення шляхом запровадження урочистої публічної церемонії з використанням державних символів, що відповідало б практиці країн Європейського Союзу і сприяло б підвищенню інституційного авторитету адвокатури та глибшому усвідомленню новими адвокатами своєї професійної місії. По-друге, з метою усунення законодавчої прогалини щодо доступу до професії оптимальна модель для України має поєднувати законодавчу заборону для суддів, прокурорів і працівників правоохоронних органів набувати статус адвоката протягом п'яти років з моменту звільнення з механізмом часткового зарахування попереднього правничого стажу після спливу цього строку, що є пропорційним, відповідає стандартам Ради Європи та не знецінює практичний досвід, набутий у суміжних правничих професіях.***

**Ключові слова:** ***адвокат, адвокатура, доступ до професії адвоката, присяга, доброчесність.***

## Вступ

У сучасних правових системах присяга виступає одним із ключових інструментів, що символізує офіційне входження особи до певної професійної спільноти. Вона поєднує у собі нормативний, процедурний та символічний виміри, слугуючи актом визнання зобов'язання дотримуватись принципів та правил, на яких ґрунтується та чи інша професія. В адвокатурі, як самоврядному інституті, що є невід'ємним елементом системи правосуддя та призначений передусім для захисту прав і свобод людини від будь-яких посягань, цей акт набуває особливої ваги.

Присяга як юридичний феномен відома правовій науці давно. Однак в контексті досліджень інституту адвокатури вона, як правило, розглядається або побіжно – у рамках загального вивчення статусу адвоката, або як суто обрядовий елемент прийняття до професії, позбавлений самостійного правового значення.

***Актуальність дослідження.*** Питання вдосконалення механізму доступу до адвокатської професії набуло особливої актуальності в контексті євроінтеграційних прагнень України. Звіти Європейської Комісії про прогрес України на шляху до членства в ЄС системно вказують на необхідність реформування інституту адвокатури, особливо в частині процедури доступу до професії, складовою якої є складання присяги.

Актуальність дослідження зумовлена кількома взаємопов'язаними чинниками. По-перше, чинне законодавство України не містить чіткого порядку складення присяги адвоката, що знижує її символічне, виховне та інституційне значення. По-друге, в умовах євроінтеграційного курсу України нагальною є потреба приведення стандартів доступу до адвокатської професії у відповідність до практики держав-членів Європейського Союзу. Крім того, зафіксована у Тіньовому звіті до розділу 23 Звіту Європейської комісії щодо України тенденція перетворення адвокатури на "притулок" для колишніх суддів, прокурорів і представників правоохоронних органів свідчить про наявність системної законодавчої прогалини, яка підриває інституційну незалежність та доброчесність адвокатури. Усе це актуалізує потребу комплексного наукового аналізу правової природи присяги адвоката, її місця в механізмі доступу до професії та перспектив удосконалення відповідного законодавства.

***Метою статті*** є комплексний аналіз правової природи та функціонального значення присяги адвоката в Україні, виявлення системних недоліків її законодавчого

**© Клименко Ганна, 2026**

регулювання та обґрунтування пропозицій щодо їх усунення з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань:

- розкрити правову природу та багатовимірну сутність присяги як юридичного феномену;
- здійснити порівняльний аналіз текстів присяг судді, прокурора, працівника поліції, державного службовця та адвоката в Україні з метою виявлення їхньої концептуальної відмінності;
- дослідити практику Верховного Суду щодо несумісності адвокатської присяги з присягами інших правничих професій;
- проаналізувати законодавче регулювання та процедуру складення присяги адвоката в окремих країнах ЄС;
- виявити системні прогалини у правовому регулюванні доступу до адвокатської професії в Україні та обґрунтувати пропозиції щодо їх усунення.

***Об'єктом дослідження*** є суспільні відносини, що виникають у зв'язку зі складенням присяги як обов'язкового елементу набуття права на здійснення адвокатської діяльності в Україні та країнах Європейського Союзу.

***Предмет дослідження*** складають положення чинного законодавства України, що регулюють порядок складання присяги адвоката та інших професій, практика Верховного Суду щодо несумісності статусів, законодавство та практика окремих країн-членів Європейського Союзу щодо інституту присяги адвоката.

**Методи**

Дослідження ґрунтується на комплексі загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, застосування яких визначалося конкретними дослідницькими завданнями.

На першому етапі, при аналізі правової природи присяги та з'ясуванні її сутнісних ознак, використовувалися діалектичний метод і метод системного аналізу, що дозволили розглянути присягу як цілісне явище у єдності її нормативного, процедурного та символічного вимірів, а також у зв'язку з іншими правовими інститутами.

На другому етапі, під час дослідження текстів присяг судді, прокурора, працівника поліції, державного службовця та адвоката в Україні, застосовувався формально-юридичний метод, який забезпечив точний аналіз нормативних приписів, та метод порівняльного аналізу, що уможливив виявлення концептуальних відмінностей між присягами залежно від правової природи відповідного інституту.

На третьому етапі, який передбачав дослідження практики Верховного Суду, використовувався метод аналізу судових рішень, що дозволив виявити правові позиції суду щодо несумісності адвокатської присяги з присягами інших правничих професій та з'ясувати, чи усувають ці позиції наявні законодавчі прогалини.

Під час дослідження зарубіжного досвіду застосовувався порівняльно-правовий метод, що дозволив виявити спільні тенденції та відмінності в регулюванні інституту адвокатської присяги в країнах ЄС, а також встановити можливості імплементації окремих підходів в українське законодавство.

**Результати**

Інститут присяги у правничих професіях традиційно розглядається як символічно-правовий акт, що закріплює готовність особи дотримуватися високих етичних стандартів та виконувати свої професійні обов'язки відповідально й сумлінно. Присяга має подвійну природу: з одного боку, це формальна юридична процедура, що засвідчує факт набуття відповідного статусу, з іншого – акт публічного зобов'язання перед суспільством, який виходить за межі суто правових категорій.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови присяга визначається як урочиста офіційна обіцянка додержувати певних зобов'язань, клятва вірності певній справі (Бусел, 2005). Це визначення підкреслює дві ключові складові: нормативну та моральну. З одного боку, присяга виступає формалізованим актом, який має офіційний характер і передбачає обов'язок додержуватись встановлених правил чи зобов'язань. З іншого боку, вона має глибоко етичний вимір, оскільки містить елемент особистої клятви вірності певній справі чи цінностям. Саме поєднання правового зобов'язання і моральної відповідальності вирізняє присягу серед інших юридичних процедур та надає їй особливого значення у професіях, що ґрунтуються на довірі суспільства, зокрема в адвокатурі.

Як слушно зауважував М. Маськовіта, присяга є юридичним фактом, що являє собою здійснення офіційної обіцянки дотримуватися і виконувати права і обов'язки відповідно до посади, визначальний момент зміни спеціального правового статусу суб'єктів і здійснюваний в особливому ритуальному порядку на основі спеціалізованих символічних дій (Маськовіта, 2015, с. 171). Це визначення акцентує увагу на трьох взаємопов'язаних вимірах присяги: 1) *нормативному* – як юридичний факт, що фіксує виникнення або зміну спеціального статусу, і підсилює обов'язковість прав та обов'язків; 2) *процедурному* – як формалізований ритуал з визначеним суб'єктом прийняття та порядком вчинення; 3) *символічному* – як акт публічного самообмеження й лояльності до професійних цінностей.

Таким чином, присяга не лише маркує момент допуску до професії, а й слугує джерелом підвищених стандартів доброчесності та підставою для дисциплінарної відповідальності у разі відступу від задекларованих зобов'язань, зміцнюючи довіру суспільства до інституту. Цим вона суттєво відрізняється від інших формальних процедур допуску до професії – складання іспитів, проходження стажування тощо.

В українській правовій системі закріплено декілька видів професійних присяг, серед яких, зокрема, можна виділити присягу судді, прокурора, адвоката, працівника поліції, державного службовця. Кожна з них відображає специфіку відповідної професійної діяльності та ціннісні пріоритети інституту.

Присяга державного службовця зосереджується на відданості Українському народові, дотриманні Конституції та законів, повазі до прав і свобод людини та гідному виконанні обов'язків (Верховна Рада України, 2015а). Основний акцент зроблено на лояльності до держави та сумлінному виконанні покладених функцій, що формує основу довіри громадян до державної служби.

В свою чергу, присяга працівника поліції поєднує служіння Українському народові з обов'язком захищати права і свободи людини, а також вимогою з гідністю нести звання поліцейського (Верховна Рада України, 2015б). Акцент зроблено на практичному вимірі – охороні громадського порядку й безпеки як щоденного обов'язку представника правоохоронного органу.

Відповідно до положень Конституції України, адвокатура разом із судовою владою та прокуратурою утворює систему правосуддя. Присяги представників цих інститутів фіксують їхні ключові обов'язки та ціннісні орієнтири, тому надалі доцільно послідовно проаналізувати тексти присяг судді, прокурора та адвоката.

ISSN 1728-3817

Згідно статті 57 Закону України "Про судоустрій і статус суддів", присяга судді підкреслює обов'язок діяти об'єктивно, безсторонньо та справедливо, підкорюючись включно закону й принципу верховенства права:

"*Я, (ім'я та прізвище), вступаючи на посаду судді, урочисто присягаю Українському народові об'єктивно, безсторонньо, неупереджено, незалежно, справедливо та кваліфіковано здійснювати правосуддя від імені України, керуючись принципом верховенства права, підкоряючись лише закону, чесно і сумлінно здійснювати повноваження та виконувати обов'язки судді, дотримуватися етичних принципів і правил поведінки судді, не вчиняти дій, що порочать звання судді або підривають авторитет правосуддя*" (Верховна Рада України, 2016).

Таким чином, суддівська присяга акцентує увагу на інституційній автономії судової влади та вимозі уникати дій, які можуть підірвати авторитет правосуддя.

Присяга прокурора, в свою чергу, спрямована на захист інтересів держави та суспільства поряд із охороною прав і свобод людини:

"Я, (прізвище, ім'я, по батькові), вступаючи на службу в прокуратуру, присвячую свою діяльність служінню Українському народові і Україні та урочисто присягаю:

- неухильно додержуватися Конституції та законів України;
- сумлінним виконанням своїх службових обов'язків сприяти утвердженню верховенства права, законності та правопорядку;
- захищати права і свободи людини і громадянина, інтереси суспільства і держави;
- постійно вдосконалювати свою професійну майстерність, бути принциповим, чесно, сумлінно і неупереджено виконувати свої обов'язки, з гідністю нести високе звання прокурора" (Верховна Рада України, 2014).

Особливої уваги в контексті даного дослідження заслуговує присяга адвоката. Відповідно до статті 11 Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" її зміст виглядає наступним чином:

"Я, (ім'я та прізвище), урочисто присягаю у своїй адвокатській діяльності дотримуватися принципів верховенства права, законності, незалежності та конфіденційності, правил адвокатської етики, чесно і сумлінно забезпечувати право на захист та надавати правничу допомогу відповідно до Конституції України і законів України, з високою відповідальністю виконувати покладені на мене обов'язки, бути вірним присязі" (Верховна Рада України, 2012).

Аналіз наведених вище присяг дозволяє виявити принципову відмінність адвокатської присяги від інших. Якщо судді й прокурори присягають служити державі та суспільству, здійснювати функції від імені держави чи в її інтересах, то адвокат присягає забезпечувати право на захист та надавати правничу допомогу кожній особі. Ця відмінність не є випадковою, адже вона відображає природу адвокатури як самоврядного недержавного інституту, покликаного стояти на захисті особи, у тому числі від держави. Ця особливість зумовлює також несумісність присяги адвоката з присягами інших професій.

Водночас слід зазначити, що на відміну від інших професійних присяг, процедура складення присяги адвоката законодавчо детально не врегульована. Як у Законі України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність", так і у актах органів адвокатського самоврядування відсутні чіткі правила чи порядок її складання, не визначено вимог щодо форми чи умов проведення, а також не передбачено жодних урочистих елементів. Фактично процедура зводиться лише до підписання адвокатом тексту присяги, який зберігається радою адвокатів регіону, тоді як її копія видається самому адвокату.

Цілком слушною видається позиція Н. Бакаянової щодо необхідності затвердження Радою адвокатів України спеціального порядку прийняття присяги, який надасть їй належного змістовного значення. Зокрема, церемонію слід проводити в раді адвокатів регіону в урочистій обстановці з обов'язковою присутністю державних символів України. Передувати складанню присяги має вступна промова голови ради адвокатів регіону, яка має окреслити місію адвокатури та значення професійної доброчесності (Бакаянова, 2017). На думку науковиці, до участі варто запрошувати представників органів державної влади, суду, правоохоронних органів, засобів масової інформації, а також рідних і близьких особи, що складає присягу. Текст присяги має проголошуватися голосно, чітко, стоячи, у діловому вбранні, як вияв поваги до професії. Після проголошення доцільно виконати Державний Гімн України, який усі учасники слухають стоячи. Запровадження такої процедури дозволить кандидатові глибше усвідомити значущість вступу до професії, підкреслить її суспільне призначення та закріпить етичні стандарти, на яких ґрунтується авторитет адвокатури.

Однак, не лише відсутність чітко регламентованої процедури складення присяги є недоліком існуючої системи доступу до професії адвоката в Україні. Набагато суттєвішою проблемою є відносна легкість набуття та подальшого зупинення статусу адвоката, що зумовила поширення практики його набуття представниками інших правничих професій радше у превентивних цілях, ніж для здійснення реальної професійної діяльності в адвокатурі.

Тіньовий звіт до розділу 23 "Правосуддя та фундаментальні права" Звіту Європейської комісії щодо України у 2023 році зафіксував тривожну тенденцію перетворення адвокатури на "притулок" для суддів, прокурорів, представників правоохоронних органів та інших посадовців, а також для осіб із високим репутаційним ризиком, зокрема фігурантів журналістських розслідувань [Тіньовий звіт.., 2024, с. 175]. Подібна практика підриває професійну доброчесність, розмиває етичні стандарти та породжує ризики зловживання процесуальними гарантіями, що, зрештою, знижує суспільну довіру до адвокатури й актуалізує потребу посилення фільтрів доступу та перевірок доброчесності.

Порушена у Звіті проблема не є новою для українського правозастосування та вже ставала предметом розгляду Верховного Суду. У справі №822/1309/17 Велика Палата Верховного Суду вирішувала питання про те, чи є статус судді таким, що обмежує право на доступ до професії адвоката.

Суд дійшов до висновку, що незважаючи на відсутність прямої законодавчої заборони суддям отримувати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, сам зміст поняття адвокат, суб'єкт адвокатської діяльності, а також механізм отримання такого свідоцтва свідчать про те, що процес набуття статусу адвоката, як і сама адвокатська діяльність є несумісними зі статусом судді. Водночас Велика Палата Верховного Суду звертала увагу на те, що у випадку складення присяги адвоката та отримання особою, яка є суддею, свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, така особа одночасно буде перебувати під дією двох присяг – судді та адвоката, а отримавши свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, особа, яка є суддею, окрім Закону України "Про судоустрій і статус суддів",

підпадає також під дію Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність", що є недопустимим, оскільки ставить під сумнів незалежність цих двох інститутів один від одного (Велика Палата Верховного Суду, 2021а).

Аналогічний підхід Велика Палата Верховного Суду застосувала у справі № 826/9606/17, під час розгляду якої розглядалось питання щодо обмеження права працівника органів прокуратури на доступ до професії адвоката. Так, Велика Палата Верховного Суду дійшла до висновку, що особа, яка перебуває на посаді прокурора, не може займатися адвокатською діяльністю або виконувати іншу оплачувану роботу. Складаючи присягу прокурора, особа свідомо приймає всі обмеження, які покладаються на неї спеціальним законом, у тому числі заборону суміщення перебування на посаді прокурора з адвокатською діяльністю. Намір проходити процедури кваліфікаційного іспиту, стажування та отримати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю перебуваючи на посаді прокурора, є завідомо нелегітимним наміром, оскільки прогнозовано призводить до виникнення обставин несумісності. У випадку отримання особою, яка є прокурором, свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та складення присяги адвоката, така особа одночасно опиняється під дією двох присяг – прокурора та адвоката, що не є можливим, оскільки їхні тексти суперечать один одному та прямо порушують як незалежність прокурора, так і принципи здійснення адвокатської діяльності – незалежність та конфіденційність (Велика Палата Верховного Суду, 2021б).

Варто зазначити, що до винесення цих рішень позиція Ради адвокатів України, викладена у рішенні від 13.06.2016 року № 166, була протилежною, оскільки стверджувалось, що особа, стосовно якої існують обставини несумісності, за умови виконання інших вимог законодавства, може бути допущена до складання кваліфікаційного іспиту. Ні Закон України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність", ні відповідне Положення не містили прямої заборони щодо проходження стажування адвоката особою, яка здійснює діяльність, несумісну з адвокатською (Рада адвокатів України, 2016).

Відповідно, згідно з попередньою позицією Ради адвокатів України, особа, яка успішно склала кваліфікаційний іспит, але продовжувала здійснювати діяльність, несумісну з адвокатською, могла проходити стажування для отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю. Такий підхід фактично допускав поєднання статусів, що згодом було спростовано Верховним Судом.

В. Заборовський справедливо не поділяв відповідну позицію органів адвокатського самоврядування та зазначав, що не зрозуміло, по-перше, як вказані особи взагалі будуть проходити стажування як один з етапів набуття такого статусу (або ж якою буде якість такого стажування), а по-друге, чи взагалі буде дотримана вимога Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність", якою забороняється для ряду посадових осіб набувати статус адвоката протягом трьох років з дня звільнення за порушення присяги чи вчинення корупційного правопорушення. В свою чергу, науковець запропонував встановити заборону особі, яка набула статус адвоката, представляти інтереси будь-якої іншої особи у справах (зокрема, у судах), в яких іншою стороною є орган (органи), в якому (яких) вона працювала, не менше ніж протягом трьох років з дня припинення попередньої такої її діяльності (Заборовський, 2017).

Водночас автором цієї статті не підтримується запропонований підхід. Вважаємо, що адресне обмеження на представництво є складним для належного контролю та має високий ризик декларативності, до того ж воно не усуває первинний конфлікт ролей на етапі доступу до професії. З огляду на це, на нашу думку, більш ефективним є запровадження іншого превентивного механізму: встановлення законодавчої заборони працівникам правоохоронних органів, прокуратури та суддям набувати право на заняття адвокатською діяльністю, у тому числі допускати до складення кваліфікаційного іспиту та проходити стажування, протягом п'яти років з моменту звільнення. Такий підхід, на нашу думку, краще забезпечує відокремленість інституцій, мінімізує ризики реального чи уявного конфлікту інтересів, підсилює незалежність та безсторонність адвокатури й водночас є контрольованим. Варто також додати, що п'ятирічний строк виконував би адаптаційну функцію, оскільки надавав би колишнім прокурорам і працівникам правоохоронних органів час для переорієнтації професійного мислення від парадигми обвинувачення до позиції захисту інтересів клієнта та знизив би ризик неформального впливу на колишніх колег у правоохоронній системі. Такий проміжок часу сприяє формуванню належної професійної дистанції й підвищує стандарти незалежності та доброчесності адвокатської діяльності.

У більшості країн Європейського Союзу інститут присяги адвоката також розглядається як обов'язковий елемент набуття права на здійснення адвокатської діяльності. Її складання має не лише процедурне, а насамперед етичне й символічне значення, оскільки вважається актом публічного підтвердження готовності особи дотримуватися принципів незалежності, доброчесності та служіння праву. Через присягу адвокат не просто отримує професійний статус, а засвідчує свою приналежність до спільноти, яка керується спільними моральними цінностями та правилами поведінки.

Так, у Франції її текст надзвичайно лаконічний, проте концентрує ключові принципи професії: "Я присягаю, як адвокат, виконувати свої обов'язки з гідністю, сумлінністю, незалежністю, чесністю та людяністю" (Loi n° 71-1130…, 1971).

Дещо іншу концептуальну вагу має присяга в Люксембурзі. Перед внесенням до реєстру адвокатів, за поданням голови колегії адвокатів або його представника, майбутні адвокати складають перед Касаційним судом присягу такого змісту: "Я присягаю на вірність Великому Герцогу, на послух Конституції та законам держави; не відступати від поваги до судів; не радити і не відстоювати жодної справи, яку я не вважаю справедливою у своїй душі та совісті" (Loi du 10 août…, 1991). Така формула демонструє тісний зв'язок між професійною незалежністю та моральною відповідальністю перед власним сумлінням – рису, що історично відрізняє європейську адвокатуру від технократичного підходу до захисту.

У Польщі присяга адвоката фіксує обов'язок усіма силами сприяти захисту прав і свобод громадян та зміцненню правопорядку Республіки Польща, сумлінно й ретельно виконувати професійні обов'язки відповідно до закону, неухильно зберігати професійну таємницю та керуватися у діяльності принципами гідності, чесності, справедливості й соціальної справедливості (Ustawa…, 1982).

В Італії цей інститут формально іменується не "присягою", а "урочистим зобов'язанням" (impegno solenne), хоча фактично є її функціональним еквівалентом. Законодавство Італії про адвокатуру також визначає форму, в якій адвокат виголошує присягу на публічному засіданні: "Усвідомлюючи гідність адвокатської професії та її суспільну функцію, зобов'язуюся з чесністю, честю та старанністю дотримуватися обов'язків адвоката

ISSN 1728-3817

задля цілей правосуддя та на захист довірителя у формах та відповідно до принципів нашого правопорядку" (Legge…, 2012).

Таким чином, у країнах Європейського Союзу присяга адвоката є обов'язковою складовою доступу до професії: публічним зобов'язанням дотримуватися незалежності та доброчесності, яке водночас формалізує професійну ідентичність і підтримує довіру до адвокатури.

**Дискусія і висновки**

Інститут присяги є багатофункціональним механізмом, що поєднує юридичний, процедурний та етичний виміри. Аналіз текстів присяг працівників поліції, суддів, прокурорів та адвокатів засвідчує їхню адаптацію до специфіки кожної професії. Присяги суддів і прокурорів акцентують увагу на служінні державі, верховенстві права та захисті суспільних інтересів, тоді як адвокатська присяга зосереджена на захисті прав і свобод людини та принципі незалежності, що підкреслює унікальну роль адвокатури як недержавного самоврядного інституту. Така відмінність зумовлює принципову несумісність присяги адвоката з присягами інших правничих професій, що підтверджується практикою Верховного Суду. Водночас, рішення Верховного Суду хоч і підтвердили, що одночасне перебування особи під дією двох конкуруючих присяг і двох несумісних правових режимів є неприпустимим, однак це не усунуло законодавчу прогалину, яка дозволяє колишнім представникам відповідних професій набувати статус адвоката одразу після звільнення чи під час перебування на посаді.

Зазначена законодавча прогалина стала предметом наукової дискусії, у межах якої сформувалися два конкуруючих підходи до її усунення.

Перший передбачає адресне обмеження: адвокату забороняється представляти інтереси клієнтів у справах, де іншою стороною є орган, в якому він раніше працював, протягом щонайменше трьох років. Проте цей підхід є складним для практичного контролю, має суттєвий ризик декларативності та, головне, не усуває первинний конфлікт ролей на етапі доступу до професії.

Більш системним видається другий підхід, який полягає у запровадженні законодавчої заборони для суддів, прокурорів і працівників правоохоронних органів набувати статус адвоката протягом п'яти років з моменту звільнення. Він діє превентивно на вході до професії та виконує адаптаційну функцію, сприяючи переорієнтації професійного мислення від парадигми обвинувачення до позиції захисту.

Водночас варто враховувати, що у більшості країн ЄС правничі професії є спорідненими, а досвід, набутий в одній із них, береться до уваги при вступі до іншої. Так, у Франції, Німеччині та Іспанії суддівський чи прокурорський стаж може слугувати підставою для спрощення окремих кваліфікаційних вимог при вступі до адвокатури. Утім жодна з цих систем не відмовляється від певного перехідного періоду чи інституційної дистанції.

З огляду на це, оптимальна модель для України мала б поєднувати встановлення мінімального перехідного строку з механізмом часткового зарахування попереднього правничого стажу після його спливу, що є пропорційним, відповідає стандартам Ради Європи та не знецінює практичний досвід, набутий у суміжних правничих професіях.

Разом з цим, відсутність чіткої законодавчої регламентації процедури складання адвокатської присяги в Україні применшує її символічне та етичне значення. Формальний підхід, обмежений підписанням тексту без публічного ритуалу, не сприяє формуванню у адвоката глибокого усвідомлення професійної місії та відповідальності перед суспільством. Запровадження урочистої процедури з використанням державних символів і публічним характером церемонії узгоджувалося б із практикою більшості країн Європейського Союзу.

**Джерела фінансування.** Автор заявляє про відсутність зовнішнього фінансування для проведення цього дослідження та підготовки рукопису до публікації.

**Список використаних джерел**

Бакаянова, Н. М. (2017). Функціональні та організаційні основи адвокатури України [Дисертація доктора юридичних наук, Національний університет "Одеська юридична академія"]. http://hdl.handle.net/11300/7640

Бусел, В. Т. (Ред.). (2005). Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Перун.

Велика Палата Верховного Суду. (2021). Постанова від 10.02.2021 р. у справі № 822/1309/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. https://reyestr.court.gov.ua

Велика Палата Верховного Суду. (2021). Постанова від 14.04.2021 р. у справі № 826/9606/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. https://reyestr.court.gov.ua

Верховна Рада України. (2012). Про адвокатуру та адвокатську діяльність (Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17

Верховна Рада України. (2014). Про прокуратуру (Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18

Верховна Рада України. (2015б). Про Національну поліцію (Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19

Верховна Рада України. (2015а). Про державну службу (Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19

Верховна Рада України. (2016). Про судоустрій і статус суддів (Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19

Заборовський, В. В. (2017). Правовий статус адвоката в умовах становлення громадянського суспільства та правової держави в Україні [Дисертація кандидата юридичних наук, ДВНЗ "Ужгородський національний університет"].

Маськовіта, М. М. (2015). Теоретико-правовий аналіз поняття "Присяга". Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Юридичні науки, (827), 167–171. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vnulpurn_2015_825_29.pdf

Рада адвокатів України. (2016). Рішення від 13.06.2016 р. № 166.

Тіньовий звіт до розділу 23 "Правосуддя та фундаментальні права" Звіту Європейської комісії щодо України у 2023 році. (2024). Zmina. https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/09/tinovyj-zvit-rozdil-23-yes-ukrayina.pdf

Legge 31 dicembre 2012, n. 247. Nuova disciplina dell'ordinamento della professione forense. (2012). Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana, n. 15. https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2012-12-31;247

Loi du 10 août 1991 sur la profession d'avocat (consolidée au 01.02.2024). (1991). Legilux. https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/1991/08/10/n3/consolide/20240201

Loi n° 71-1130 du 31 décembre 1971 portant réforme de certaines professions judiciaires et juridiques. (1971). Légifrance. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000006902768

Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze. (1982). Lex. https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/prawo-o-adwokaturze-16790926

**References**

Bakaianova, N. M. (2017). Funktsionalni ta orhanizatsiini osnovy advokatury Ukrainy [Doctoral dissertation, National University "Odesa Law Academy"] [in Ukrainian]. http://hdl.handle.net/11300/7640

Busel, V. T. (Ed.). (2005). Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Perun [in Ukrainian].

Grand Chamber of the Supreme Court of Ukraine. (2021a). Resolution of February 10, 2021 in case No. 822/1309/17. Unified State Register of Court Decisions [in Ukrainian]. https://reyestr.court.gov.ua

Grand Chamber of the Supreme Court of Ukraine. (2021b). Resolution of April 14, 2021 in case No. 826/9606/17. Unified State Register of Court Decisions [in Ukrainian]. https://reyestr.court.gov.ua

Legge 31 dicembre 2012, n. 247. Nuova disciplina dell'ordinamento della professione forense [Law No. 247 of 31 December 2012. New regulation of the legal profession]. (2012). Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana, n. 15 [in Italian]. https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2012-12-31;247

Loi du 10 août 1991 sur la profession d'avocat (consolidée au 01.02.2024). (1991). Legilux [in French]. https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/1991/08/10/n3/consolide/20240201

Loi n° 71-1130 du 31 décembre 1971 portant réforme de certaines professions judiciaires et juridiques. (1971). Légifrance [in French]. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000006902768

Maskovita, M. M. (2015). Teoretyko-pravovyi analiz poniattia "Prysiaha" [Theoretical and legal analysis of the concept of "Oath"]. Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Seriia: Yurydychni nauky, (827), 167–171 [in Ukrainian]. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vnulpurn_2015_825_29.pdf

Council of Advocates of Ukraine. (2016). Resolution No. 166 of 13.06.2016 [in Ukrainian].

Shadow Report to Chapter 23 "Justice and fundamental rights" of the European Commission Report on Ukraine 2023. (2024). Zmina [in Ukrainian]. https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/09/tinovyj-zvit-rozdil-23-yes-ukrayina.pdf

Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze. (1982). Lex [in Polish]. https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/prawo-o-adwokaturze-16790926

Verkhovna Rada of Ukraine. (2012). Pro advokaturu ta advokatsku diialnist [On the Bar and legal practice] (Law of Ukraine No. 5076-VI, July 5, 2012) [in Ukrainian]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17

Verkhovna Rada of Ukraine. (2014). Pro prokuraturu [On the Prosecutor's Office] (Law of Ukraine No. 1697-VII, October 14, 2014) [in Ukrainian]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18

Verkhovna Rada of Ukraine. (2015a). Pro derzhavnu sluzhbu [On civil service] (Law of Ukraine No. 889-VIII, December 10, 2015) [in Ukrainian]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19

Verkhovna Rada of Ukraine. (2015b). Pro Natsionalnu politsiiu [On the National Police] (Law of Ukraine No. 580-VIII, July 2, 2015) [in Ukrainian]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19

Verkhovna Rada of Ukraine. (2016). Pro sudoustrii i status suddiv [On the judiciary and the status of judges] (Law of Ukraine No. 1402-VIII, June 2, 2016) [in Ukrainian]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19

Zaborovskyi, V. V. (2017). Pravovyi status advokata v umovakh stanovlennia hromadianskoho suspilstva ta pravovoi derzhavy v Ukraini [Legal status of a lawyer in the conditions of formation of civil society and the rule of law in Ukraine] [Candidate of Legal Sciences dissertation, Uzhhorod National University] [in Ukrainian].

**Отримано редакцією журналу / Received: 15.03.26**
**Прорецензовано / Revised: 08.04.26**
**Схвалено до друку / Accepted: 09.06.26**
**Опубліковано / Published: 20.07.26**

**Hanna KLYMENKO, PhD Student**
**ORCID ID: 0009-0007-4008-3102**
**e-mail: climenkoanna@gmail.com**
**Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine**

## THE LEGAL SIGNIFICANCE OF THE OATH IN THE PROCESS OF ADMISSION TO THE PROFESSION OF ADVOCATE

**Background.** ***The advocate's oath is one of the elements of the mechanism for gaining access to the legal profession, combining normative, procedural and symbolic dimensions. In the context of Ukraine's European integration aspirations and systemic challenges, this institution is becoming particularly relevant. In particular, the growing practice of former judges, prosecutors and law enforcement officers acquiring the status of advocate for precautionary reasons indicates the existence of a legislative loophole that undermines the institutional independence and integrity of the legal profession. The aim of this article is to provide a comprehensive analysis of the legal nature and functional significance of the advocate's oath in Ukraine, identify systemic shortcomings in its legislative regulation, and justify proposals to address them, drawing on the experience of European Union countries.***

**Methods.** ***The study is based on a combination of general scientific and specialised legal methods. The dialectical method and the method of systemic analysis were applied in determining the legal nature of the oath. The formal-legal method and comparative analysis were used to examine the texts of oaths for various legal professions in Ukraine. The method of analysing court decisions enabled the study of the Supreme Court's practice regarding the incompatibility of statuses. The comparative-legal method facilitated the study of foreign experience in regulating the advocate's oath across EU countries.***

**Results.** ***It has been established that the advocate's oath differs fundamentally from those of judges and prosecutors: it focuses on protecting human rights and freedoms rather than on service to the state, rendering it incompatible with other legal oaths. The Grand Chamber of the Supreme Court confirmed that it is impermissible for a person to be bound by two competing oaths simultaneously; however, this position has not eliminated the legislative loophole that allows representatives of other legal professions to acquire the status of an advocate whilst under oath. A comparative analysis has shown that in most European countries, the advocate's oath is a mandatory component of access to the profession and is accompanied by a public, solemn ceremony.***

**Conclusions.** ***The present study demonstrates the need to reform the institution of the advocate's oath in Ukraine in two interrelated areas. Firstly, the current formal approach to the oath-taking procedure, which amounts to a simple signing of the text, requires substantial improvement through the introduction of a solemn public ceremony involving the use of state symbols, which would be in line with the practice of European Union countries and would contribute to enhancing the institutional authority of the legal profession and fostering a deeper understanding among new lawyers of their professional mission. Secondly, in order to address the legislative gap regarding access to the profession, the optimal model for Ukraine should combine a statutory prohibition on judges, prosecutors and law enforcement officers acquiring the status of an advocate for a period of five years from the date of their dismissal with a mechanism for the partial recognition of prior legal experience after the expiry of this period, which is proportionate, complies with Council of Europe standards and does not devalue the practical experience gained in related legal professions.***

**Keywords:** ***lawyer, legal profession, access to the legal profession, oath, integrity, advocate.***

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.